

Waldemar Cudny

**Festiwal Dialogu Czterech Kultur
jako przykład strategicznego produktu
turystycznego dla Łodzi**

Wprowadzenie

Celem niniejszego opracowania jest charakterystyka roli, jaką odgrywa w rozwoju produktu turystycznego miasta Festiwal Dialogu Czterech Kultur – najważniejsze dla współczesnej Łodzi wydarzenie kulturalno-rozrywkowe¹.

Na wstępie niezbędne jest scharakteryzowanie podstawowych pojęć związanych z podejmowaną problematyką. Pojęcie kultury wywodzi się z łacińskiego słowa *cultura*, które oznacza uprawę ziemi. Jednak już w starożytności określenie to rozumiano jako wyobrażenie wewnętrznego wysiłku zmierzającego do przekształcenia sfery ludzkiego myślenia, do wysublimowania duchowych i fizycznych sił człowieka. Pojęcie kultury w okresach późniejszych utożsamiano z cywilizacją, używano go jako określenia wzorców zachowań nabywanych w procesie wychowawczym, rozumiano je jako ogół zjawisk przejawiających się w obyczajach, formach ustrojowych i wierzeniach społeczeństw.

W niniejszym artykule kultura definiowana jest jako: względnie zintegrowana całość obejmująca zachowania ludzi przebiegające według wspólnych dla zbiorowości wzorów ukształtowanych i przyswojonych w toku interakcji oraz zawierająca wytwory takich zachowań (Kłoskowska 1964).

Pojęcie rozrywki może być rozumiane jako zachowanie swobodne, pozbawione motywacji materialnych, jest to zachowanie powtarzalne w społecznie zawarowanym po temu czasie, jak np. w trakcie święta

¹ Informacje wykorzystane w artykule uzyskano m.in. w toku wywiadów i kwerendy przeprowadzonej w biurze Fundacji Festiwal Dialogu Czterech Kultur w Łodzi.

lub w czasie wolnym i na specjalnie wydzielonej przestrzeni (Sułkowski 1984).

Z kolei impreza może być zdefiniowana jako: widowisko, koncert, zabawa, zawody sportowe itp. organizowane w celach rozrywkowych lub dochodowych (*Słownik wyrazów obcych* 1991). Festiwal zaś jest to impreza artystyczna, często cykliczna i połączona z konkursem, prezentująca utwory, wykonawców z różnych dziedzin sztuki (*Encyklopedia PWN* 2008).

Jak podaje W. Gaworecki (2007), turystyka i kultura mają wiele wspólnych elementów. Turysta może bowiem uczestniczyć w tworzeniu i ochronie wartości kulturowych. Jednocześnie w trakcie wyjazdu ma też możliwość poznania tych wartości i przekazywania ich dalej. Autor ten wyróżnia także odrębny rodzaj turystyki związanej z kulturą i określa go mianem turystyki kulturalnej. Jej celem jest poznanie szeroko rozumianej kultury kraju bądź regionu, do którego turysta wyjeżdża. A. Kołodziejczyk (1979) wyróżniła, w ramach dóbr kultury odgrywających istotną rolę w działalności turystycznej, takie zjawiska życia kulturalnego, jak np. imprezy czy festiwale. Także A. Kowalczyk (2001) zwraca uwagę na rolę kultury i imprez kulturalnych dla turystyki. Autor wymienia je jako jeden z antropogenicznych walorów turystycznych. Należy też podkreślić, że kultura, a w szczególności zwyczaje, obrzędy, gwara, a także imprezy kulturalno-rozrywkowe stanowią jeden z rodzajów produktu turystycznego.

Zagadnienie produktu turystycznego jest szeroko poruszane w literaturze przedmiotu. Pojęcie i struktura produktu opisana została przez J. Altkorna (1994), zagadnienia te poruszali także Ph. Kotler (1994), A. Rapacz (1994), S. Medlik (1995), V. Middleton (1996) czy C. Marcinkiewicz (2003). Ujęcie syntetyczne, dotyczące pojęcia, struktury i rodzajów produktu turystycznego, przedstawili J. Kaczmarek, A. Stasiak, B. Włodarczyk (2002).

Według S. Medlika (1995) produkt turystyczny należy definiować w wąskim i szerokim znaczeniu. Produkt turystyczny (*tourist product*) w wąskim znaczeniu jest tym, co turyści kupują oddzielnie (np. transport lub zakwaterowanie) lub w formie pewnego zestawu usług, pakietu (*package*). W szerszym znaczeniu jest kompozycją tego, co turyści robią, oraz walorów, urządzeń i usług, z których w tym celu korzystają. Z punktu widzenia turysty produkt turystyczny obejmuje całość przeżytego doświadczenia od chwili opuszczenia domu do chwili powrotu.

J. Kaczmarek, A. Stasiak, B. Włodarczyk (2002) w zależności od charakteru wyróżniają dwie grupy produktów turystycznych: proste i złożone.

Proste produkty składają się z pojedynczej, łatwej do wyróżnienia usługi lub dobra materialnego. W ramach produktów prostych autorzy wyróżnili m.in. produkt turystyczny – wydarzenie. Charakteryzuje go duża spójność tematyczna, organizacyjna, a także konkretne umiejscowienie w czasie i przestrzeni. Dla takiego produktu charakterystyczna jest też wyjątkowość, niecodziennność oraz cykliczność. Jako przykłady takich produktów autorzy wskazują pokazy, prezentacje, wystawy, festiwale filmowe, muzyczne. Jak widać z powyższego przeglądu pojęć, Festiwal Dialogu Czterech Kultur może być traktowany jako typowy przykład produktu turystycznego – wydarzenie.

Wpływ przemian gospodarczych na rozwój kultury w Łodzi po 1989 r.

Łódź jako miasto przemysłowe powstała w XIX w. na terenie utworzonego w ramach Imperium Rosyjskiego quasi-państwa, zwanego Królestwem Polskim. Podstawą rozwoju miasta był przemysł włókienniczy, dzięki któremu nastąpił jego dynamiczny wzrost ludnościowy i przestrzenny. W drugiej połowie XIX w. Łódź osiągnęła pozycję jednego z największych miast przemysłowych na ziemiach polskich (Ginsbert 1962). Także w okresie II Rzeczypospolitej podstawą rozwoju miasta był przemysł włókienniczy, choć jego wzrost został spowolniony z uwagi na utratę wschodnich rynków zbytu. Po II wojnie światowej miasto pełniło nadal funkcje centrum polskiego włókiennictwa. Fabryki o XIX-wiecznym rodowodzie zostały upaństwowione i przekształcone w wielkie mołochy produkujące włókna, tkaniny i odzież. W 1989 r. Polska weszła w nowy okres transformacji ustrojowej. System komunistycznej dyktatury zastąpiła demokracja, a gospodarkę centralnie planowaną wolny rynek. Większość łódzkich fabryk włókienniczych nie przetrwała okresu transformacji. Na skutek zbyt wysokich kosztów produkcji, przestarzałej technologii, błędów w zarządzaniu, a także utraty wschodnich rynków zbytu w dawnym ZSRR, zakłady te zbankrutowały (Piech 2004).

Na początku okresu transformacji regres gospodarczy dotknął także instytucje kultury w mieście. Zostały one pozbawione wsparcia finansowego upadłych zakładów pracy, zmniejszone zostały także ich dotacje centralne. Jednak w kolejnych latach zapaść w łódzkiej kulturze została przezwyciężona. Pojawiły się bowiem nowe działania na tym polu, zaistniały nowe galerie, kluby i kawiarnie muzyczne, powstały prywatne

muzea oraz instytucje pozarządowe wspierające kulturę i organizujące różnego typu imprezy kulturalno-rozrywkowe.

Obecnie w Łodzi corocznie odbywa się ponad 60 różnego rodzaju festiwali i imprez kulturalno-rozrywkowych, z których część ma znaczenie międzynarodowe. Najważniejsze i największe festiwale łódzkie to: Festiwal Dialogu Czterech Kultur, Camerimage – Międzynarodowy Festiwal Sztuki Autorów Zdjęć Filmowych, Explorers Festival, Festiwal Komiksu czy Vena Festiwal. W 2007 r. stworzono nawet specjalny program o nazwie Łódź Festiwalowa, mający na celu koordynację działań organizatorów największych łódzkich imprez.

Na bazie rozwoju funkcji kulturalno-rozrywkowej, w szczególności zaś licznych festiwali, miasto walczy obecnie o uzyskanie tytułu Europejskiej Stolicy Kultury w 2016 r. Władze miejskie Łodzi wraz z władzami wojewódzkimi przywiązują niezwykle dużą wagę do tego tytułu. Dowodem na to jest wpisanie do strategii rozwoju miasta priorytetowego celu, jakim jest właśnie rozwój kultury. Wiele imprez otrzymuje też poważne wsparcie finansowe ze strony władz miasta i regionu.

Festiwal Dialogu Czterech Kultur – najważniejsze wydarzenie kulturalno-rozrywkowego współczesnej Łodzi

Niewątpliwie największym wydarzeniem festiwalowym w Łodzi jest obecnie Festiwal Dialogu Czterech Kultur. Jest to priorytetowe wydarzenie kulturalno-rozrywkowe. Skupia największą uwagę władz miejskich, mediów, a także stanowi produkt turystyczny rozpoznawalny przez przyjeżdżających do Łodzi turystów. Festiwal wykorzystuje wielonarodowe dziedzictwo kulturowe Łodzi, które opiera się na historii Polaków, Żydów, Niemców i Rosjan budujących miasto w XIX w. Gwałtowny rozwój ludnościowy Łodzi wczesnokapitalistycznej nie byłby bowiem możliwy bez intensywnej imigracji do miasta. Poza Polakami największą grupę ludności napływowej w Łodzi stanowili w XIX w. Żydzi, Niemcy oraz Rosjanie. Osadnicy, przybywający do Łodzi z różnych krajów Europy i reprezentujący różne narodowości, przynosili ze sobą własne wzorce kulturowe, które starali się kultywować. Nie było więc możliwe wytworzenie jednej wspólnej kultury mieszkańców Łodzi, zamiast tego doszło do ich wymieszania i przenikania. Kres wielokulturowej różnorodności Łodzi położyła II wojna światowa, na skutek której Łódź stała się miastem jednonarodowym, zamieszkanym przez Polaków (Koter i in. 2005).

Do tej właśnie części dziejów miasta nawiązuje Festiwal Dialogu Czterech Kultur, którego historia rozpoczyna się w 2001 r. Wówczas w Łodzi doszło do powstania Towarzystwa na Rzecz Dialogu Kultur „Łódź – Ziemia Przyszłości”. Jego celem była promocja miasta oraz wspieranie inicjatyw kulturalnych, które służą dialogowi między narodami. Chodziło o wsparcie pomysłów zmierzających do rozwoju dialogu między nacjami, które w XIX w. zbudowały przemysłową Łódź. Inicjatorem założenia stowarzyszenia i jego prezesem był Witold Knychalski – łódzki prawnik i działacz społeczny oraz sportowy. Wśród pozostałych twórców towarzystwa byli: ówczesny prezydent Łodzi Krzysztof Panas oraz przedstawiciele środowisk artystycznych i naukowych miasta. W ramach działalności towarzystwa pojawiła się idea utworzenia w Łodzi festiwalu, który by propagował i zachował od zapomnienia kulturę narodów tworzących jej przedwojenną społeczność. Chodziło tutaj także o za-inicjowanie publicznego dialogu pomiędzy tymi kulturami. Dialogu, który miałby miejsce w Łodzi i zbliżałby do siebie te cztery narody silnie zantagonizowane przez wydarzenia II wojny światowej i następujący po nich okres komunizmu. Niewątpliwie ważnym celem utworzenia festiwalu było też zbudowanie nowego produktu turystycznego, który mógłby zaistnieć także poza granicami kraju. Ten nowy produkt turystyczny miał kojarzyć się jednoznacznie z Polską, czyli z krajem, w którym od wieków koegzystowały ze sobą różne nacje i kultury.

Dzięki staraniom towarzystwa, od 27 września do 6 października 2002 r. odbył się w Łodzi pierwszy Festiwal Dialogu Czterech Kultur. Poza towarzystwem organizatorami festiwalu byli Telewizja Polska S.A. oraz Urząd Miasta Łodzi. Bardzo istotnym wydarzeniem było objęcie honorowego patronatu przez ówczesnego Prezesa Rady Ministrów RP, łódzkiego posła, Leszka Millera. Gośćmi wydarzenia byli też przedstawiciele ambasad Izraela, Niemiec, Rosji, minister kultury w rządzie RP, wiceministrowie i parlamentarzyści.

Festiwal odbywał się w 29 różnych lokalizacjach. Poza finansowaniem z budżetu lokalnego otrzymał także finansowe oraz organizacyjne wsparcie od wielkich polskich firm. Dzięki dofinansowaniu publicznemu i pieniądзом od sponsorów festiwalowy budżet był bardzo wysoki i zamykał się w kwocie 10 mln zł. W ramach festiwalu prezentowano dzieła muzyczne, filmowe, teatralne i plastyczne związane z kulturą Polski, Niemiec oraz Izraela i wystawiane przez artystów z tych krajów. Ogólnie w trakcie imprezy odbyło się 119 różnego rodzaju wydarzeń kulturalnych i rozrywkowych. Były wśród nich koncerty rockowe, jazzowe, musicale, występy zespołów baletowych, przedstawienia teatralne, wystawy plas-

tyczne itd. Wydarzenia festiwalowe odbywały się m.in. w łódzkim Teatrze Wielkim, Teatrze Muzycznym, Łódzkim Domu Kultury, Muzeum Historii Miasta Łodzi. Poza tym część imprez odbywała się w dawnej fabryce Izraela Poznańskiego przy ul. Ogrodowej.

Wydarzenia Festiwalu Dialogu Czterech Kultur oglądało na żywo ok. 100 000 widzów. Rozdano ok. 20 000 egzemplarzy programu festiwalowego, w nakładzie ok. 80 000 egzemplarzy rozpowszechniono gazetę festiwalową pt. „4 Kultury”. Wydano kilkadziesiąt tysięcy plakatów, ulotek i afiszy festiwalowych. Festiwal promowany był także poprzez ogłoszenia prasowe oraz prowadzoną w pięciu językach stronę internetową. Na temat festiwalu napisano ponad 200 artykułów prasowych, ukazało się wiele transmisji i programów w Telewizji Polskiej oraz w telewizjach prywatnych, takich jak: Polsat, TVN 24. O wydarzeniach festiwalu informowały media zagraniczne w Niemczech, Rosji, Izraelu, a nawet w Wielkiej Brytanii, gdzie festiwal przedstawiany był w BBC. Niestety, z uwagi na duży rozmach, po pierwszej edycji pozostał dług rzędu kilku milionów złotych, co było poważnym obciążeniem dla organizatorów wydarzenia w przyszłości.

Pomimo problemów finansowych, organizatorom udało się nakłonić władze oraz prywatnych sponsorów do wsparcia kolejnej edycji imprezy, która odbyła się od 14 do 20 września 2003 r. Tym razem twórcy festiwalu dysponowali o wiele skromniejszym budżetem, opiewającym na sumę 2,8 mln zł, co pozwoliło na organizację ponad 40 różnorodnych imprez. Organizatorami drugiej edycji było: Towarzystwo na Rzecz Dialogu Kultur „Łódź – Ziemia Przyszłości”, Telewizja Polska S.A., Urząd Miasta Łodzi. Głównym sponsorem wydarzenia była telewizja publiczna, która zagwarantowała ok. 80% środków budżetowych. Ważnym partnerem było też powstające wówczas na terenie zespołu fabrykanckiego Izraela Poznańskiego centrum handlowo-rozrywkowe Manufaktura, budowane przez francuską firmę Apsys. Druga edycja festiwalu odbywała się właśnie na terenie częściowo wyremontowanego już kompleksu Manufaktury. Na jego potrzeby ustawiono tam trzy wielkie namioty, na łączną liczbę ok. 3000 miejsc, w których odbywały się występy muzyczne i teatralne oraz przedstawienia grup cyrkowych. Poza tym ustawiono specjalny namiot przeznaczony dla telewizyjnego studia festiwalowego, z którego relacje prezentowane były na antenie regionalnej i ogólnopolskiej telewizji publicznej. Poza fabryką Poznańskiego, imprezy festiwalowe odbywały się także w łódzkim Teatrze Wielkim².

² Od tej edycji Manufaktura była corocznie partnerem festiwalu i na jej terenie odbywała się część jego imprez.

W 2004 r. odbyła się kolejna edycja Festiwalu Dialogu Czterech Kultur, która trwała od 3 do 11 września. Przedstawiono wtedy ponad 35 różnorodnych wydarzeń kulturalnych. Trzecia edycja festiwalu dysponowała budżetem ok. 4 mln zł. Organizatorami byli: Towarzystwo na Rzecz Dialogu Kultur „Łódź – Ziemia Przyszłości”, Telewizja Polska S.A. oraz Urząd Miasta Łodzi, natomiast współorganizatorami władze województwa łódzkiego oraz Ministerstwo Kultury RP. Honorowy patronat nad festiwalem objął Premier RP Marek Belka. Ta edycja była szczególna z uwagi na przypadające w sierpniu 2004 r. obchody 60. rocznicy likwidacji łódzkiego getta (Litzmannstadt Ghetto). Część wydarzeń festiwalowych poświęcono pamięci łódzkich Żydów.

W 2004 r. łódzki festiwal otrzymał certyfikat Polskiej Organizacji Turystycznej (POT) jako turystyczny produkt roku. Do konkursu zgłoszono wówczas ok. 200 propozycji z różnych stron kraju. Mimo dużej konkurencji, jury wybrało właśnie łódzki festiwal z uwagi na jego unikalność i dużą wartość artystyczną.

Kolejny IV Festiwal Dialogu Czterech Kultur odbył się od 26 sierpnia do 4 września 2005 r. Głównym jego organizatorem była utworzona rok wcześniej Fundacja Festiwal Dialogu Czterech Kultur, której głównym statutowym celem jest przygotowywanie wydarzenia. Innymi organizatorami były: władze województwa łódzkiego i miasta Łodzi, Towarzystwo na Rzecz Dialogu Kultur „Łódź – Ziemia Przyszłości”, Telewizja Polska S.A. oraz Polskie Radio S.A. Budżet festiwalu wyniósł ok. 2,8 mln zł. Kwotę tę uzyskano dzięki dotacji z budżetu państwa (ponad 1 mln zł) oraz dotacji władz lokalnych i wpłat prywatnych sponsorów. W 2005 r. pierwszy raz skorzystano też z funduszy Unii Europejskiej, pochodzących z Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego. Wydarzenia festiwalowe ponownie były prezentowane w publicznej telewizji oraz w innych polskich mediach. Honorowy patronat nad festiwalem kolejny raz objął premier RP Marek Belka. Wydarzenia festiwalowe odbywały się w różnych lokalizacjach: na deskach łódzkich teatrów i filharmonii, w klubach i pubach, na ul. Piotrkowskiej, a nawet na miejskich parkingach. Na czwartą edycję festiwalu przygotowano ok. 80 różnorodnych propozycji artystycznych.

Rok 2006 przyniósł piątą odsłonę Festiwalu Dialogu Czterech Kultur. Odbył się on od 1 do 10 września i objął ponad 80 różnych imprez. Budżet Festiwalu wyniósł tym razem ok. 2,6 mln zł. Uzyskany został od władz miejskich i wojewódzkich oraz od prywatnych sponsorów. Główny ciężar finansowania przedsięwzięcia spadł tym razem na barki władz miejskich. Honorowy patronat nad festiwalem objął premier RP Jarosław

Kaczyński oraz prezydent miasta Łodzi Jerzy Kropiwnicki. Wydarzenia festiwalowe odbywały się w różnych lokalizacjach: koncerty i inne masowe imprezy miały miejsce na rynkach Starego Miasta, Manufaktury i na ul. Piotrkowskiej, z kolei imprezy teatralne i muzyczne – w łódzkich teatrach oraz Filharmonii. Wiele mniejszych imprez zawitało jak zwykle do klubów i pubów w centrum miasta, wystawy malarstwa i zdjęć organizowano w galeriach, ale także w plenerze.

W V edycji festiwalu brali udział po raz pierwszy także wolontariusze. W roli tej wystąpili głównie studenci oraz uczniowie szkół średnich. Po przejściu rozmowy kwalifikacyjnej i akceptacji przez organizatorów mogli włączyć się w prace nad festiwalem.

W 2007 r. Towarzystwo na Rzecz Dialogu Kultur „Łódź – Ziemia Przyszłości” zostało rozwiązane. Rozwiązanie nastąpiło po śmierci wieloletniego prezesa towarzystwa Witolda Knychalskiego. Pozostali członkowie nie chcieli wybierać nowych władz, poza tym towarzystwo przestało organizować Festiwal Dialogu Czterech Kultur. Rolę organizatora i producenta festiwalu przejęła bowiem utworzona we wrześniu 2004 r. Fundacja Festiwal Dialogu Czterech Kultur.

Niestety, pierwsza edycja imprezy o ogromnym budżecie ok. 10 mln zł pozostawiła długi sięgające miliona złotych. Są to zobowiązania finansowe w stosunku do skarbu państwa oraz osób fizycznych, firm i instytucji, które obciążały towarzystwo, a nie mogły być już spłacone.

Mimo śmierci inicjatora festiwalu Witolda Knychalskiego oraz niespłaconych w całości zobowiązań z jego pierwszej edycji, idea festiwalu była kontynuowana. Kolejna edycja Festiwalu Dialogu Czterech Kultur z udziałem artystów z Polski Izraela, Rosji i Niemiec miała miejsce od 31 sierpnia do 9 września 2007 r. Obejmowała ponad 150 różnego rodzaju imprez. Zorganizowana była przez Fundację Festiwal Dialogu Czterech Kultur przy współudziale Urzędu Miasta Łodzi oraz władz wojewódzkich.

Festiwal w swej VI edycji po raz pierwszy wyszedł poza Łódź. Imprezy organizowano bowiem także w innych miastach województwa, m.in. w Rawie Mazowieckiej, Łowiczu, Uniejowie. Ponownie obszerne relacje prezentowała telewizja i radio publiczne. Obecni byli liczni dziennikarze i goście zagraniczni (m.in. ambasadorowie Izraela, USA i Lichtensteinu), a także przedstawiciele Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Szósta edycja festiwalu nie obyła się bez problemów, głównym była pogoda. Wiele imprez plenerowych, które odbywały się w centrum usługowym Manufaktura, miało ograniczoną widownię z uwagi na obfity

deszcz. Poza tym organizatorzy byli też krytykowani za zbyt dużą liczbę imprez oraz przypadkowość ich doboru.

Na skutek narosłych wokół festiwalu kontrowersji Fundacja Festiwal Dialogu Czterech Kultur na czele z Barbarą Knychalską oraz Urząd Miasta Łodzi podjęli decyzję o zreformowaniu imprezy. Pod koniec 2007 r. Rada Miasta podjęła uchwałę o powołaniu do życia nowej instytucji o nazwie Miasto Dialogu. Ma ona podjąć się w 2008 r. organizacji festiwalu we współpracy z Fundacją Festiwal Dialogu Czterech Kultur i władzami miejskimi³. Nowa instytucja będzie podlegała prezydentowi miasta, a bezpośrednią kontrolę nad nią ma sprawować Wydział Kultury Urzędu Miasta Łodzi.

Zmieni się także sposób finansowania festiwalu. Do tej pory budżet nie był z góry określony i zależał od dobrej woli władz lokalnych, centralnych oraz od hojności prywatnych sponsorów. Była to zła sytuacja, gdyż nie pozwalała na odpowiednio wczesne zaplanowanie wydatków i wydarzeń festiwalowych. Od 2008 r. podstawowy budżet imprezy będzie ustalany z góry i pokrywany przez władze Łodzi. Natomiast uzyskane w przyszłości dotacje od sponsorów prywatnych będą stanowiły dodatkową pulę środków. Utworzenie Miasta Dialogu ma przede wszystkim usprawnić organizację festiwalu, umożliwić lepszą jego kontrolę od strony finansowej i merytorycznej. Ma też ułatwić zdobywanie pieniędzy od prywatnych sponsorów (Kowalewicz 2008).

Podsumowanie

We współczesną rzeczywistość Łodzi na stałe wpisały się różnego rodzaju festiwale. Najbardziej znanym spośród nich i największym pod względem liczby organizowanych imprez oraz publiczności jest niewątpliwie Festiwal Dialogu Czterech Kultur. Powstał on dzięki działaniom prywatnych osób, którym udało się uzyskać istotne wsparcie władz różnego szczebla. Dzięki temu powiodła się organizacja w Łodzi dużej imprezy kulturalno-rozrywkowej o międzynarodowym zasięgu. Impreza ta ma swój niezwykły styl – wyrosła bowiem na bazie specyficznego charakteru Łodzi, która jako miasto zawdzięcza swój rozwój współpracy wielu często odległych od siebie nacji. Dzięki kolejnym edycjom Festiwalu Dialogu Czterech Kultur udało się ożywić i ocalić od zapomnienia tradycję i kulturę tworzących przedwojenną Łódź narodowości. Udało się

³ Formalnie instytucja ta zaczęła działać 1 lutego 2008 r.

też niewątpliwie wprowadzić element dialogu i zbliżenia pomiędzy Niemcami, Polakami, Rosjanami i Żydami, którzy zostali przecież silnie zantagonizowani przez wydarzenia II wojny światowej. Festiwal stał się wizytówką Łodzi i jednym z najważniejszych produktów turystycznych nie tylko miasta, ale i regionu. O jego randze świadczy m.in. nadanie mu przez Polską Organizację Turystyczną tytułu produktu turystycznego roku.

Ważne jest także to, że wydarzenia festiwalowe były skierowane do zróżnicowanego odbiorcy. W ramach festiwalu organizowano koncerty muzyki poważnej, występowali piosenkarze pop, organizowano koncerty jazzowe, a także imprezy klubowe. Prezentowano przedstawienia teatralne zarówno na łódzkich scenach, jak i w plenerze, organizowano pokazy filmów. Realizowano wystawy rzeźbiarstwa, malarstwa i fotografii. Coroczną tradycją stały się panele dyskusyjne i konferencje poświęcone dialogowi między kulturami i nacjami.

Dzięki temu festiwal stał się wydarzeniem, w którym uczestniczą ludzie pochodzący z wielu krajów, w różnym wieku, o zróżnicowanym poziomie wykształcenia, gustu i stopniu zamożności. Część imprez była biletowana, natomiast na wiele imprez, szczególnie tych odbywających się w plenerze, wstęp był wolny.

Nie mniej ważne było nagłośnienie Festiwalu Dialogu Czterech Kultur w mediach. Rokrocznie ukazywało się kilkadziesiąt artykułów prasowych dotyczących festiwalu. Rozpisywały się o nim zarówno gazety lokalne, jak i ogólnopolskie. Organizowane były cyklicznie transmisje z wydarzeń festiwalowych w telewizji publicznej oraz w stacjach prywatnych. Festiwal był także wizytowany przez dziennikarzy zagranicznych z Niemiec, Rosji, Izraela, odwiedziła go nawet ekipa brytyjskiej BBC.

Festiwal jest też propozycją o szczególnej randze społecznej, z uwagi na zaangażowanie w zwalczanie negatywnych stereotypów, agresji między narodami, antysemityzmu i ksenofobii. Kolejną jego ważną funkcją jest też rola gospodarcza. To właśnie dzięki rozwojowi wielkoformatowych wydarzeń kulturalno-rozrywkowych istnieje możliwość promocji Łodzi, jej historii i walorów turystycznych. Dzięki temu powoli zmienia się niekorzystny wizerunek miasta, które do początku lat 90. XX w. było postrzegane jako nieatrakcyjne miasto przemysłowe. Tymczasem okazuje się, że Łódź ma do zaoferowania wiele różnorodnych walorów i atrakcji, także kulturalnych. To wszystko wpływa pozytywnie na percepcję Łodzi oraz zwiększa ruch turystyczny w mieście.

Poprawa wizerunku i wzrost ruchu turystycznego są z kolei niezwykle istotne dla władz Łodzi. Włodarze miasta, poszukując drogi jego rozwoju

po upadku przemysłu włókienniczego w regionie po 1989 r., postawili właśnie na rozwój kultury i rozrywki. Między innymi rozwój tej funkcji ma doprowadzić do poprawy sytuacji gospodarczej Łodzi, a będzie to niewątpliwie możliwe właśnie dzięki postawie i działalności takich osób i instytucji, jak organizatorzy Festiwalu Dialogu Czterech Kultur.

Literatura

- Altkorn J., 1994, *Marketing w turystyce*, PWN, Warszawa.
- Gaworecki W.W., 2007, *Turystyka*, PWE, Warszawa.
- Encyklopedia PWN, 2008, źródło strona internetowa: <http://encyklopedia.pwn.pl/> (styczeń).
- Ginsbert A., 1962, *Łódź. Studium monograficzne*, Wyd. Łódzkie, Łódź.
- Kaczmarek J., Stasiak A., Włodarczyk B., 2002, *Produkt turystyczny*, Turystyka i Hotelarstwo, 1.
- Kłoskowska A., 1964, *Kultura masowa. Krytyka i obrona*, PWN, Warszawa.
- Kołodziejczyk A., 1979, *Rola elementów kultury w turystyce*, Instytut Turystyki, Warszawa.
- Koter M., Kulesza M., Puś W., Pytlaś S., 2005, *Wpływ wielonarodowego dziedzictwa kulturowego Łodzi na współczesne oblicze miasta*, Wyd. UŁ, Łódź.
- Kotler Ph., 1994, *Marketing. Analiza, planowanie, wdrażanie i kontrola*, Wyd. Gebethner i S-ka, Warszawa.
- Kowalczyk A., 2001, *Geografia turystyki*, PWN, Warszawa.
- Kowalewicz K., 2008, *Wielkie zmiany 4 kultur*, artykuł ze strony internetowej: <http://miasta.gazeta.pl> (styczeń).
- Marcinkiewicz C., 2003, *Marketing turystyczny*, Wyższa Szkoła Hotelarstwa i Turystyki w Częstochowie, Częstochowa.
- Medlik S., 1995, *Leksykon podróży, turystyki i hotelarstwa*, PWN, Warszawa.
- Middleton V.T.C., 1996, *Marketing w turystyce*, Polska Agencja Promocji Turystyki, Warszawa.
- Piech M., 2004, *Przemiany funkcjonalne terenów przemysłowych (w granicach kolei obwodowej)*, ŁTN, Łódź.
- Rapacz A., 1994, *Przedsiębiorstwo turystyczne. Podstawy i zasady działania*, PWN, Warszawa.
- Słownik wyrazów obcych*, 1991, PWN, Warszawa.
- Sułkowski B., 1984, *Zabawa. Studium socjologiczne*, PWN, Warszawa.

**The Festival of Dialogue of Four Cultures
as a strategic tourist product of Łódź**

Summary

This paper discusses the impact of cultural events on formation of tourist product of the city of Łódź. Literature-based analysis of the notion of 'tourist product' is followed by an outline of the post-1989 economic transformation in Łódź and its implications for cultural institutions in the city. In further section of the paper the author presents the origin and history of the Festival of Dialogue of Four Cultures – the most important festival held in the city since 2002.

The analysis showed that after 1989 the cultural life in Łódź had experiences a certain decline. After a few years, however, many new initiatives in the sphere of culture and entertainment have been launched, including various festivals. The Festival of Dialogue of Four Cultures rose to the rank of most important event in Łódź. It aims at promoting dialogue among different nationalities, in particular Poles, Jews, Germans and Russians – the nations that made up the pre-war city of Łódź and which became strongly antagonistic in the aftermath of WW II.

The Festival consists of many various artistic events: concerts, exhibitions, theater and ballet performances, circus shows, etc. addressed to a public of very diversified needs and tastes. For some events an admission fees is charged, some others are free of charge thus being available for not well off people.

Despite some technical and financial troubles the Festival of Dialogue of Four Cultures became a mark tourist product of Łódź attracting large audience (100,000 spectators attended the 1st festival) including foreigners from, among others, Germany, Israel and Russia. The festival won the title of the Tourist Product of the Year awarded by the Polish Tourist Organization. Considering the involvement of the festival in challenging negative stereotypes, anti-Semitism and xenophobia, the festival fulfils a vital social function. Furthermore, it is an event of considerable economic importance. Actually, such large-scale cultural events support the promotion of the city of Łódź on the tourist market.

Translated by Wojciech Leitloff